

Överförmyndarnämnden

Sammanträdesdatum 15 september 2021

Godkännande av yttrande över ställföreträdarutredningen SOU:2021:36, dnr 00015/2021

Det övergripande syftet med ställföreträdarutredningen är att ge:

- * Bättre stöd till och stärkt ställning för huvudmännen.
- * Bättre möjligheter att rekrytera och behålla ställföreträdare.
- * Bättre förutsättningar för ställföreträdare att utföra sina uppdrag på ett bra sätt.
- * Högre kvalitet i ställföreträdarnas och överförmyndarnas verksamhet.
- * Bättre styrning och tillsyn över landets ställföreträdare och överförmyndarverksamheter.
- * Effektivare beslutsfattande i ärenden om godmanskap,
- * Ökade förutsättningar för att över tid behålla det ideella inslaget i ställföreträdarsystemet.

Överförmyndarnämndens yttrande över förslagen i ställföreträdarutredningen består av synpunkter gällande vad vi bedömer gynnar syftet med utredningen, vad som kan motverka syftet, vilka förutsättningar vi bedömer krävs samt vad som behöver förtydligas och utvecklas vidare.

Beredning

Deltagare har varit hela arbetsgruppen på överförmyndarenheten. Var och en har ansvarat för inläsning av personligt tilldelade avsnitt av ställföreträdarutredningen SOU:2021:36. Därefter har enheten redogjort för de olika avsnitten, reflekterat tillsammans och sammanställt yttrandet.

I ärendet finns följande handlingar

- Förslag till yttrande
- Remiss från Justitiedepartementet

Förslag till beslut

Överförmyndarenhetens förslag till överförmyndarnämnden är

att till Justitiedepartementet lämna synpunkter enligt upprättat förslag till yttrande

Kristina Lembke
Överförmyndarchef
Överförmyndarenheten

Beslutet ska skickas till
Kanslirådet Kristin Nordansjö
Justitiedepartementet

Överförmyndarnämnden

Ju2021/01883 Justitiedepartementet

Förslag till yttrande över ställföreträdarutredningen (SOU:2021:36), dnr 00015/2021

Ställföreträdarutredningen – synpunkter gjorda i kapitelordning

Kapitel 5

Avseende:

Huvudmannen i fokus – frågan om huvudmannens vilja och välbefinnande.

Att ha hänsynstagande till huvudmannens egen vilja och välbefinnande som ska stärkas genom följande åtgärder:

- Ställföreträdare ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning när uppdraget utförs.
- Huvudmannens medel ska i skälig omfattning även användas för hans eller hennes välbefinnande, utöver uppehälle, utbildning och nytta i övrigt.

Det finns en gräns för hur långt det är möjligt för ställföreträdaren att verka i sitt uppdrag gentemot huvudmannen, det handlar om tid som i så fall kan behöva avsättas för samtal samt korrespondens mellan dem. Vi anser att huvudmannens vilja inte bör vara ensamt utslagsgivande utan ställföreträdare ska liksom idag handla på det sätt som bäst gagnar huvudmannen. Huvudmannens ekonomiska situation styr men det är viktigt att öka huvudmannens trivsel, guldkanten, i livet.

Angående att det ska tydliggöras i lagstiftningen att godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker till godmanskapet, i de fall samtycke är en förutsättning för att anordna godmanskap.

För vår del är detta självklart men tingsrätten har ibland annan syn. Anser huvudmannen att han och eller hon inte behöver någon god man längre och förstår vad saken gäller så ska det upphöra, problemet är att det kan vara tveksamt ibland om huvudmannen verkligen förstår vad detta innebär. Då kan det vara som att bjuda på ett misslyckande, och man får förlita sig på att "samhällsapparaten" ansöker/anmäler vid nytt behov eller att den enskilde ansöker på nytt om god man, kanske med hjälp av anhöriga.

Kapitel 6 Huvudmannens och de anhörigas insyn i ställföreträdarens verksamhet

Insyn och delaktighet är viktigt men hur viktas detta i förhållande till antal tillgängliga ställföreträdare, nivån på arvoden och krav på arbetsinsats?

Vår upplevelse är att många ställföreträdare ser årsräkningar och sluträkningar som ett nödvändigt ont som inte görs fortlöpande utan bara vid krav. Det är positivt med en årsberättelse, förutsatt att denna är gemensam och lika över landet. Kan vara negativt för ställföreträdare som har svårt att uttrycka sig i skrift. Det kan ge ett bättre underlag och möjlighet till ett mer differentierat arvode. Hur påverkar det anhöriga som är ställföreträdare och boende på annan ort.

Hur säkerställer vi att ställföreträdare inte avskräcks pga den ökade arbetsbördan? Kommer ställföreträdare bli "rädda" att ta nya/ fler uppdrag? Förslagen är goda men de ställer det ideella inslaget i ställföreträdarskapet på sin spets.

Hur ska ställföreträdaren redovisa/redogöra för att huvudmannen eller anhöriga samtyckt till en åtgärd? Kan bank-id användas? Det kan finnas flera anhöriga att förhålla sig till. De är inte alltid ense. Om flera anhöriga med olika åsikter och krav på info? Blir det upp till ställföreträdaren att avgöra om till exempel anhörig ska få se kontoutdrag löpande under året?

I vilken utsträckning ska vi informera att granskning har skett? Bara enkelt att det skett eller med underlag (t ex kopia på årsräkning). Förslag i så fall att man gör detta tillsammans med information om arvodesbeslut. Hur hanteras detta om kommunen betalar arvodet? Vilken "tariff" på resultatet? Ska ställföreträdaren få samma dokument? Handlingar expedieras till huvudman efter upphörande? Om det tryggar huvudmannen är det positivt, om det däremot sätter igång något i onödan kan det få motsatt effekt.

Vi vill påtala att det finns huvudmän som är mycket svåra att nå, som är hemlösa eller som inte vill ta emot besök, saknar e-post eller mobil? Hur värnar vi sekretessen för denna information som ska lämnas ut, vem ser, hör eller läser informationen?

Ställföreträdare bör erbjuda anhöriga insyn i verksamheten om huvudmannens bästa. Ställföreträdaren skyldig informera men ej behörig att titta i akt (om inte anhörig)? Anhörig kan ha/få se information som om ställföreträdaren haft vetskap om skulle lett till annat beslut av ställföreträdaren? Rätten för anhöriga att ta del av handlingar.

Fysiska akter kontra digitala akter? Hur säkerställa man att åtkomst till aktinnehåll är likvärdigt inom samma överförmyndarverksamhet och i olika kommuner? Svårighet när huvudmännen inte har bankid.

Kapitel 7 Skyddet för känsliga uppgifter om huvudmannen

Svårbedömt om huvudman lider skada av att uppgiften i akten röjs.
Överförmyndarnämnden (och ställföreträdaren) har kanske inte kunskap om till exempel hedersförtryck, vilka som är släktingar eller varför man valt en viss ställföreträdare?

Bra att nämnden får möjlighet att begränsa detta med hänsyn till den enskildes intressen, men det kan innebära merarbete eftersom det krävs att man går igenom akten noga innan.

Risk för att huvudman avstår från ställföreträdare för att känsliga handlingar kan lämnas ut till anhöriga.

Risk för att huvudman avstår från ställföreträdarskap om inte en viss person får bli ställföreträdare.

Framtidsfullmakter är ett nytt område, även hos överförmyndarnämnden. Utformningen av framtidsfullmakter skiljer sig mycket åt. Kommer sekretessen hos överförmyndarnämnden i kombination med digitaliseringen att utgöra ett hot eller en trygghet och hur säkerställer överförmyndarnämnden att uppgiften kan röjas utan att den enskilde lider skada eller men då vi inte har ett fullständigt ärende utan bara fullmakten och kanske knapphändiga uppgifter i övrigt? Samma sekretess avseende framtidsfullmakt som gäller i ärenden enligt FB lagen (2005:429) om god man för ensamkommande barn (integritetskänsliga uppgifter). Detta är lämpligt.

Kapitel 8 Huvudmannens möjligheter att få information och stöd från överförmyndaren

I serviceskyldigheten måste sekretess balanseras kontra säkerhet. Det kan uppstå stora skillnader mellan en liten eller stor kommun och bli en fråga om resurser och ekonomi.

Redan idag har vi stora utmaningar i att tydliggöra och nå alla huvudmän utifrån förståelse, språk, sjukdomsproblematik, syn- och hörselnedsättning och att nå hemlösa och de som inte är digitala användare. Överförmyndarverksamheter i landet kommer att ställa stor tilltro till ny myndighet men blir det tydligt vem gör/säger vad och till vem huvudmannen skall vända sig? Information till huvudman om vad som kan förväntas av en ställföreträdare uppfattas olika man snärjer in sig om man exemplifierar och verkligheten förändras vid till exempel pandemi, hur och av vem uppdateras informationen? Risk att det blir en ekonomisk fråga för huvudmannen om denna har råd med inköp av de digitala verktyg som behövs? Om inte, ska de finnas på offentliga platser och kommer huvudmännen att vilja synas där och tillåtas att vara där? Hur kvalificerad kännedom förväntas personal på överförmyndarna i landet ha om olika sjukdomstillstånd för att kunna lämna tydlig och anpassad information till huvudmännen och hur säkerställs det att huvudmannen har förstått informationen?

Kapitel 9 Klagomål mot ställföreträdaren

Det finns ett dilemma i att begära klagomål skriftligt från huvudmannen då denne ofta säger sig inte ha förmågan att skriva ett sådant dokument och att få det till överförmyndarnämnden och ett muntligt klagomål blir en tjänsteanteckning och då är det hur någon annan har uppfattat/tolkat det huvudmannen säger. Om överförmyndarnämnden korrigerar arvodet när ställföreträdare inte är lämpliga finns ett verktyg att använda men med försiktighet. Det kan göra ställföreträdare rädsla att ta uppdrag. Bra att inget speciellt organ ska hantera klagomål men att överförmyndarnämnden båda ska utöva tillsyn och rekrytera gör att vi sitter i kläm. En varning till ställföreträdaren innan denne entledigas är lämpligt och tilltalande.

Kapitel 10 Huvudmannens möjligheter att få ersättning för ekonomisk skada

Hur säkerställer överförmyndarnämnden att ställföreträdaren är kapabel och har den kunskap som krävs och när efter förordnandet ärendets karaktär dessutom kan ändras?

Det finns risk för hot mot överförmyndarnämnden både från ställföreträdare, huvudmän och anhöriga om överförmyndarnämnden granskar och upptäcker oegentlighet och anmäler brott. Det är en fördel att överförmyndarnämnden anmäler istället för en ny ställföreträdare men detta kommer att innebära merarbete för överförmyndarnämnden och kan vara en svår gräns att dra då vi även ska rekrytera ställföreträdare. Hur ska överförmyndarnämnden säkerställa att ny ställföreträdare har kunskaper och kvalifikationer som krävs då överförmyndarnämnden ofta har liten vetskap om nytt uppdrag? Om två ställföreträdare, varav en professionell, hur ska arvodet fördelas? Kommer professionella ställföreträdare att liknas vid proffs inom branschen utan lokal anknytning och närhet till sin huvudman? Om vem avgör begränsningen för hur många uppdrag det är rimligt att de kan hantera?

Förslaget om försäkringar för ställföreträdare och huvudmän är bra men kräver en tydligare reglering på ställföreträdarområdet och en tariff på hur och när det kan vara motiverat att huvudmannen skall teckna till exempel en försäkring för ekonomisk skada. Med ett nationellt ställföreträdareregister hade tryggheten stärkts både för huvudmän och överförmyndarnämnder. Kommunerna bör inte stå för försäkringarna.

Kapitel 11 Ställföreträdarens uppdrag

11.4.1 Ny terminologi, ta bort bevaka rätt, förvalta egendom, sörja för person. Istället ska användas ekonomiska och personliga angelägenheter. Bevaka rätt tas bort och ska anses ingå i respektive del. Vår reflektion är att det är välkommet med modernare och tydligare grepp vad avser bevaka rätt, förvalta egendom och

sörja för person är välkommet och det nya förslaget att uppdrag ska bestå i att inom ramen för förordnandet, se till att den enskildes intressen i ekonomiska och personliga angelägenheter tas om hand. Bevaka den enskildes rätt i de angelägenheter som uppdraget omfattar.

Vissa av oss anser dock att det är fel att ta bort bevaka rätt, vissa uppdrag avser endast denna del.

11.4.2 Vi ska bli skyldiga att lämna uppgifter om uppdraget innan förordnandet och detta ska dokumenteras.

Vår frågeställning blir hur detta ska göras och vilka uppgifter som ska lämnas med tanke på vår sekretess? Information till ställföreträdare före förordnandet om vad uppdraget förväntas innebära kan bli svårt. Hur detaljerat ska denna information vara? Kan vara svårt att förutse i många ärenden. Ändringen kommer kräva mycket mer dokumentation från överförmyndarverksamhetens sida då vi måste göra mer omfattande utredningar om exakt vad uppdraget kommer innebära. Kanske begära handlingar från socialtjänsten i hög utsträckning, vilket kommer att öka deras arbetsbörda och frågan blir i nästa led om de är medvetna om det och kan rusta med behövliga resurser. Vi kan se en risk finns att det kommer ta ännu längre tid att få en ställföreträdare förordnad. Ansökningsblankett måste utformas så att man får tydlig information i ärendet vilket många av huvudmännen inte kan/vill lämna.

11.4.3 Tydligare i lagstiftningen att godmanskap inte ska anordnas om mindre ingripande åtgärd finns.

Vår reflektion är att om vi ska vara mer restriktiva med att ställföreträdare blir anordnat om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig så måste vi också ställa tydligare frågor till huvudmannen, anhöriga och andra instanser om vad som redan är testat och gjort. Det är ju också väldigt olika i våra kommuner hur förutsättningar för detta är (t ex vad socialnämnderna erbjuder såsom servicekonto m.m.).

Förslaget att förtydliga att mindre ingripande åtgärder ska tillämpas i första hand är bra, men kan också kräva betydligt större utredning från vår sida, och vems uppgift blir det att tillse att andra aktörer i samhället går in och tar sitt ansvar? Om överförmyndaren dessutom ska ha hand om besluten gällande de otvistiga godmanskapen.

Kapitel 12. Utbildning för ställföreträdare

12.5 Introduktionsutbildning på nationell nivå ska tas fram. Ny myndighet ska ta fram denna samt även fördjupade utbildningar. Detta ska ske i samråd med kommunerna. Introduktionsutbildningen ska vara obligatorisk.

Överförmyndarnämnden ska ansvara för att de som vill bli ställföreträdare genomgår introduktionsutbildningen och utifrån behov och uppdrag erbjuda fördjupade utbildningar.

Vår reflektion är att vi tror att detta är jätteviktigt, framför allt att det görs nationellt, så att alla får samma utbildningar. Kanske borde göra lite mer av detta med tydliga certifieringar och diplom, så att det kanske blir lite "status" att vara god man/förvaltare. Men vad händer om en förordnad god man inte genomgår utbildningen trots att denna blivit förordnad? Hur blir det med de ställföreträdare som redan är förordnade, många gånger sedan väldigt många år tillbaka, ska de tvingas gå introduktionskursen? Vidare anser vi inte att lämplighetsutredningen ska ligga på överförmyndarnämnden. För vad händer om vi anser en god man lämplig men inte en annan kommun. Vem bestämmer då om lämpligheten? Nationell introduktionsutbildning för ställföreträdare vore jättebra vilket gör att alla har samma förutsättningar och man vet vad man kan ställa för krav på dem. Måste då även de som redan är förordnade göra denna? Webbaserad (nu bör man väl kunna kräva att stf ska kunna detta). Fördjupad utbildning i vissa fall är också önskvärt när det t ex gäller fastighetsförsäljning, dödsbo m.m.

Kapitel 13. Stöd till ställföreträdare

13.5 Utredningen föreslår att det ska tas in en bestämmelse om som erinrar om vår skyldighet att hjälpa enskilda inom ramen för vår serviceskyldighet. Detta grundar sig på att i utredningen har framkommit att ställföreträdare ofta saknar det stöd de behöver och att många anser det svårt att göra rätt och att de är ensamma i sina uppdrag. Förslaget här är att den nya myndigheten tar fram enhetligt stödmaterial till ställföreträdarna. Detta ska göras i samarbete med berörda myndigheter och intresseorganisationer.

Vår reflektion är att vi tycker att det är mycket bra med enhetligt material till vår verksamhet. Vår serviceskyldighet avseende stöd till ställföreträdare tror vi också att de flesta redan har i åtanke men visst är det bra att det tas in en bestämmelse om detta också i förmynderskapsförordningen. När det gäller dessa råd så är det bra om det blir enhetligt i landet och att den nya myndigheten får uppdraget att framställa dessa.

Kapitel 14 När ställföreträdaren vill avsluta sitt uppdrag och när ställföreträdaren avlider

Föreslagen ändring är att införa ett krav på att Överförmyndaren skyndsamt ska utse ny ställföreträdare och eventuellt införa en tidsgräns. Som lösning kan övervägas att ge uppdraget till en anställd ställföreträdare.

Vår reflektion är att detta kan göra det attraktivare att ta på sig uppdrag som ställföreträdare. Detta kan också bli bättre för huvudmannen att snabbare få en ställföreträdare som vill ha uppdraget. Men det är en svår uppgift att lösa och kan leda till ökade kostnader för Överförmyndaren om det blir nödvändigt att förordna anställdställföreträdare. En fråga att ställa är också hur det blir för huvudmän som får en anställd ställföreträdare – om de önskar byta ställföreträdare. Ska den möjligheten gå förlorad? Vi har inte tid och resurser att arbeta med

ställföreträdarfrågan som vi skulle vilja, vilket vi ser vid de tillfälle då vi tagit tag i det. Vi tror och ser att det finns ställföreträdare att tillgå om man har tiden för att kontakta dem som gjort intresseanmälan mer aktivt.

När det gäller ställföreträdare som vill avsluta sitt uppdrag jobbar nog alla för att ställföreträdaren ska bli entledigad så fort som möjligt men ser att det tyvärr inte finns resurser och ställföreträdare att tillgå i den utsträckning som är önskvärt. Särskilt inte i de svåra fallen. Vi tror inte att en bestämmelse avseende detta gör någon skillnad egentligen. Den springande punkten är nog behovet av att se över arvoderingen av våra ställföreträdare för att göra det mer attraktivt att ta på sig uppdrag. Det, tillsammans med förbättrat stöd i uppdraget så att man får förutsättningar att känna att man gör ett bra jobb, kan öka statusen på uppdraget som ställföreträdare.

Anställda stf i särskilda fall. Bra om grundtanken är att det bygger på ideellt uppdrag, men att man kan ha möjlighet att anställa och framförallt interimistiskt och att det senare förordnas en ideell stf. Juridisk person bör inte förordnas som stf. I dessa fall bör t ex service-konto via socialtjänsten fungera vilket bör finnas i alla kommuner.

Förslag och resonemang om att dödsboet inte ska ärva skyldigheterna för ett uppdrag på samma sätt kan göra att fler äldre ställföreträdare vågar ta på sig uppdrag vilket är positivt. Möjligheten finns för överförmyndaren att godkänna att redovisning lämnas i en förenklad form.

Vår reflektion är att Överförmyndaren med befintlig lagändring ska kunna begära in uppgifter för granskning av till exempel bank är ökad administration, men kanske kan det spara tid i andra änden att instruera och vägleda en okunnig dödsbodelägare.

Kapitel 15 Professionella ställföreträdare

Så långt som möjligt, ställföreträdarsystemet även fortsättningsvis ska utgå från att bygga på det ideella inslaget men vid väldigt svåra uppdrag finnas möjlighet att användas sig av privata aktörer som noga kontrolleras.

I förarbetena betonades att ställföreträdaren, förutom att vara allmänt lämplig också ska vara lämplig för det aktuella uppdraget. Det bedömer vi som viktigt, möjligheten att uppdraget ska fungera ökar.

Angående svårigheter att hitta lämpliga ställföreträdare, och att Överförmyndaren anlitar ställföreträdare som är anställda på företag (ställföreträdarbolag) och att vissa kommuner har det inrättas förvaltarenhet (anställda kommunala tjänstemän) kan vi tänka att det eventuellt ska kunna vara ett alternativ vid tillfällena när det är väldigt svårt att hitta ställföreträdare. Men det behöver räknas på vad som blir mest ekonomiskt försvarbart – köpa in enstaka ställföreträdare från privat aktör, eller anställa egen kommunal ställföreträdare.

Gällande att anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen om det är nödvändigt på grund av uppdragets svårighetsgrad eller om det finns särskilda skäl, ska även kunna förordnas interimistiskt, så tänker vi att det skulle kunna vara ett alternativ. Kostnadskrävande dock.

Bra om det är bygger på ideellt uppdrag, men att man kan ha möjlighet att anställa och framförallt interimistiskt och att det senare förordnas en ideell ställföreträdare. Juridisk person bör inte förordnas som ställföreträdare. I dessa fall bör t ex service-konto, Egna medel eller liknande via socialtjänsten fungera vilket bör finnas i alla kommuner. Det hade lett till en minskad kostnad för Överförmyndarverksamheten.

Kapitel 16 Ställföreträdarens redovisning och överförmyndarens tillsyn

16.3

”Vid djupgranskning ska det exempelvis kontrolleras att en viss utgiftspost i årsräkningen verkligen har kommit huvudmannen tillgodo”.

Hur ska bevis om detta redovisas?

16:5.1

Bra att redogörelse (års- och slut-) blir lagstadgad skyldighet. Det blir lättare att kräva in (vite), samt att den blir lite mer utförlig än vad den är idag. Dock vill vi ju inte att det ska bli hela memoarer. Det blir tydligare i lagstiftningen om man inte kan befria, utan att någon typ av redovisning måste in årligen. Då försvinner risken att någon redovisning trillar mellan stolarna. Bra att man trycker mer på års- och slutberättelse så att man lägger lite mer fokus på personen och inte bara pengarna. Bra om den nya myndigheten tar fram mer detaljerade allmänna råd avseende överförmyndarnämndens tillsyn och redovisning.

16.5.3

Bra med skyldighet för ställföreträdaren att lämna in de handlingar och uppgifter som överförmyndarnämnden begär in och att överförmyndarnämnden kan vitesförelägga ställföreträdaren om detta, samt att även försäkringsbolag, inkassobolag m.fl. blir skyldiga att lämna uppgifter till överförmyndarnämnden.

Kapitel 17 Granskning inom rimlig tid

17.5.1-2

Bra med fast datum och längd avseende granskning. Då vet alla och det blir inte så individuellt från kommun till kommun. 6 månader är en rimlig gräns. Frågan är från när 6 månader ska räknas. När är räkningen/redovisningen inkommen? Är det när den kommer in i första skedet eller när man anser att den är granskningsbar och eventuella kompletteringar kommit in? Det behöver förtydligas.

”Överförmyndaren ska granska årsräkningen senast inom sex månader från det att den har getts in”.

Vi ser att med de resurser vi har samt hantering av övriga arbetsuppgifter, begäran om komplettering mm, så är det mer rimligt att ha som målsättning att årsräkningen inom sex månader är *på börjad* men kanske inte färdiggranskad. Om den räkning vi får in från början är i ett så kallat granskningsbart skick, går den att slutföra inom tidsramen. Vid upprepad begäran om kompletteringar och ibland även korrigeringar är det omöjligt att hålla sig inom tidsramen om sex månader.

”En ökad digitalisering bedöms kunna frigöra resurser till en sådan mer kvalitativ granskning som vi efterlyser”.

Upplever att den digitala granskningen i ett fåtal fall besparar tid. Om underlagen kommer in fysiskt tar hanterandet fortfarande lika lång tid. Om verifikaten bifogas digitalt skiljer sig dessa väsentligt åt mellan olika ställföreträdare. Stora filer, många dokument att öppna, svåröppnade filer, halva bilder dåliga scannningar mm.

Kapitel 18 Arvode och kostnadsersättning till ställföreträdare

18.6.1

”Om det bör vara möjligt för Överförmyndaren att bevilja ställföreträdare förskott på arvodet”.

Om detta tänker vi nej! Dubbelt arbete och det skulle bli rörigt, inte minst med tanke på att vi skickar underlagen för arvode vidare till annan aktör (personalkontor/skattemyndigheten m.fl.).

Rimligt att inte ändra detta nu. Det kräver en djupare utredning.

”Frågan om högre arvodesnivå”

En motivering ur alla aspekter, inte bara att ta nya uppdrag. Överförmyndaren slipper ifrågasättande som: ” Man får så litet arvode och ska inte behöva vänta så länge på det”.

Ett vägledande argument kan vara den undersökning som gjorts av Kalle Larsson om arvodeshöjning, där det framgick att flertalet överförmyndarnämnder hade en önskan om det.

18.6.2

Är då denna fortfarande beskattningsbar? Kvitto ska alltså finnas för att kunna bevisa inköp om överförmyndarnämnden/skattemyndigheten begär in detta?

Kapitel 19 Kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten

Självklart anser vi, men bra att det blir enhetligt och att den nya myndigheten gör detta.

Vad anses vara lämplig utbildning?

Kompetensbristen går ut över de huvudmän som överförmyndarverksamheten finns till för. Hur säkerställer man att utbildningen är lämplig och att personen uppnår rätt kunskapsnivå?

Kapitel 20 Överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform

Det är bra med obligatorisk nämnd då det blir mer rättssäkert, men en övergång till överförmyndarnämnd leder inte i sig enbart till ökad rättssäkerhet. Kvalitetsnivån är kopplad till rätt proportionerad bemanning på tjänstemannasidan.

Kapitel 21 Delegering av beslutanderätt i överförmyndarverksamheten

Delegering – bra vid brådskande ärenden till ordförande eller ledamot och att dessa anmäls till nämnden vid nästa sammanträde. Andra delegationsbeslut behöver/ska inte behöva anmälas.

Entledigande av en ställföreträdare som misskött sitt uppdrag borde kunna delegeras. Med en enhetlig lämplighetsbedömning från central myndighet blir det heller inte godtyckligt.

Kapitel 22 En ökad beslutanderätt för överförmyndaren

Det ser vi positivt på. I ärenden (anordnande, jämkning och upphörande) där berörd inte motsätter sig borde det gå att delegera? Annars lär det bli många nämndsmöten.

Har överförmyndarna den kompetens som krävs är dock en central fråga. Det är välkommet med stödmaterial som tas fram av central myndighet. Innan behövlig kompetensökning har kommit till stånd behöver delegationen kanske ligga på överförmyndarnämnd, och det blir resurskrävande, många sammanträden.

Vad anses vara ej tvistigt godmanskap? Anses ärendet vara tvistigt om den som är behörig och av överförmyndaren ombedd att yttra sig inte hör av sig (såsom närmast anhörig)?

Kapitel 23 Ett centralt organ

23.1 Uppdraget

Det har i skilda sammanhang lyfts fram att det behövs ett tydligare statligt ansvar. I dag finns ingen central myndighet med ett huvudansvar på området.

Vår reflektion är att en ny myndighet bäst av de tre förslagen – enhetligt över landet, bra kompetens och erfarenhet. Detta behövs och ses positivt på!

Bra förslag att det blir en enhetlighet för alla överförmyndarnämnder i Sverige.

Utredningen föreslår att överförmyndarnämnd ska bli obligatorisk som organisationsform.

Vi ser positivt på detta, ett bättre stöd att kunna diskutera ärende och få in olika kompetenser, bör öka kvalitén.

- Länsstyrelserna bör även fortsättningsvis ansvara för den löpande tillsynen över överförmyndare och överförmyndarnämnder samt den löpande tillsynsvägledningen för dem.

Vår reflektion är att då det inte finns annan instans som bättre känner till denna tillsyn av överförmyndarnas verksamhet så är det lämpligt att tillsynen stannar kvar på Länsstyrelsen. Bättre att hålla det där det är idag och lägga krut på att ett centralt organ tar fram gemensamt utbildningsmaterial och utvecklar tillsynsvägledningen för länsstyrelsen. Då det inte finns annan instans som bättre känner till denna tillsyn av överförmyndarnas verksamhet så är det lämpligt att tillsynen stannar kvar på Länsstyrelsen. Spännande att se hur ansvaret kommer att se ut och att det verkligen genomförs, vi ser fram emot detta!

Kapitel 24 Statistik

Behov av tydligare instruktioner, manualer för hur statistiken ska redovisas för att minska risken för feltolkning och krav mot leverantörer av verksamhetssystem att uppgifterna ska gå att ta fram med minsta möjliga handpåläggning. Ny myndighet bör ansvara för officiell statistik

Kapitel 25 Ett nationellt ställföreträdarregister

Detta har vi saknat, och det vore mycket välkommet.

Att tänka på: GDPR, integritetsfrågor

Registret ska innehålla uppgift om namn och personnummer på huvudman och ställföreträdare, datum för förordnandet samt ändring i förordnandet och upphörande av förordnandet, den lagliga grunden för förordnandet och förordnandets omfattning. Dataskyddsförordningen bör inte bli något bekymmer. Laglig grund finns och registret innehåller inte fler uppgifter än nödvändigt. Uppgifterna är väl avvägda och inte i onödiga i förhållande till ändamålet.

Nuvarande registerutdrag ska vara kvar för verksamhetens interna användning, utlämnande av registerutdrag ska inte längre åligga överförmyndarnämnden

Fundering: hur säkerställer vi att uppgifterna blir korrekta?

Överförmyndarnämnderna noterar ställföreträdarskap med olika benämningar t ex, hur registrera bortovarande huvudmän? Innan automatiska processer är på plats, hur säkerställer vi att uppgifterna verkligen expedieras i tid?

Kapitel 26 Frågor om digitalisering

Teknikneutralitet

ID-kortsutredning "Ett säkert statligt ID-kort – med e-legitimation" bereds på Regeringskansliet nu. Ex innebära att alla ges möjlighet att skaffa en säker e-legitimation med högsta tillitsnivå. Ska kunna ges till personer som fyllt 13 år och är svenska medborgare eller folkbokförda i landet. Måste kunna möjliggöra anpassningar för begränsningar i rättshandlingsförmåga t ex! Mycket bra med denna utredning – vi har lyft på flera ställen i vårt yttrande lyft dagens brister kring bank-id.

Huvudmän med god man eller förvaltare befinner sig ofta i ett digitalt utanförskap

Ställföreträdare kan inte hjälpa sina huvudmän i digitala tjänster då de inte kan identifiera sig via sin e-legitimation för att för huvudmans räkning utföra ärenden. Det förekommer att digitala tjänster anpassas för ställföreträdarens verksamhet, ex Banken har öppnat upp för internetbank och Skatteverket för att deklarerat digitalt för huvudmans räkning. Däremot kan inte digitala brevlåda eller andra digitala myndighetstjänster nyttjas vilket mot bakgrund av den digitala utvecklingen i samhället gör att uppdragen blir allt mer svåra att hantera än tidigare. Det behövs enkla och smidiga digitala tjänster, lättanvända även för personer med svårigheter att anamma ny digital teknik.

Digital årsräkning med grindvakt som gör att årsräkning inte kan skickas in om den inte balanserar (har vi redan)

- Digital inhämtning av underlag från banker och myndigheter – skulle underlätta

Båda dessa punkter är väldigt lika det projekt vi hade ihop med Lund, Malmö och Trelleborg. Där ansökan hos Vinnova avslogs för att det hade för lite koppling till det allmänna.

Ett nationellt ställföreträdarregister möjliggör fler anpassade digitala tjänster och e-legitimationer. Detta skulle i sin tur minska det administrativa krånglet som många ställföreträdare upplever.

Ökad digitalisering. Utanförskap – huvudmans möjligheter att identifiera sig. Ställföreträdare behöver få möjlighet att få tillgång till uppgifter och identifiera sig. Ny myndighet samordnar modernare sätt att redovisa så att verksamheten kan frigöra resurser. Lagen få en teknikneutral utformning.

Vi kan konstatera att för både statistik och digitalisering är den nya statliga myndigheten och ett nationellt ställföreträdarregister förutsättningar för att komma vidare.

Ställföreträdare runt om i landet stångas med samma krångliga byråkrati och stelbenthet som nuvarande lagstiftning medför. Det skulle underlätta avsevärt med lättnader kring digitalisering och tjänster anpassade för gode män och förvaltare.

Kapitel 27 Ställföreträdare för ensamkommande barn

Det bör säkerställas att ensamkommande barn vid behov får en god man, oavsett om de söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte. Inte minst är detta i linje med kraven i Barnkonventionen som sedan den 1 januari 2020 gäller som lag i Sverige.

Vår reflektion är att detta ser vi att vi absolut måste följa. Problemet för överförmyndarnämnden är att man ofta saknar information från socialtjänsten om att barnen finns i kommunen. Denna information finns hos socialtjänsten och här vet både vi och de att det frekvent förekommer att vi inte blir underrättade att barnen finns i kommunen.

Förslaget är att det ska framgå av lagen att socialnämnden skyndsamt ska ansöka om eller anmäla behov av en särskilt förordnad vårdnadshavare när barnet har fått uppehållstillstånd i Sverige. Ändringen tas in i 10 § i den nämnda lagen.

Reflektionen är att detta är viktigt och måste följas upp! Det brister i hanteringen som det fungerar nu och vi ser som naturligtast att IVO utför tillsynen här.

Vi vill dock understryka att en sådan ordning – med en särskilt förordnad vårdnadshavare redan från början – är mest förenlig med barnets bästa. Saken bör tas upp igen i lämpligt sammanhang. Sett ur det ensamkommande barnets perspektiv är det en fördel att få en permanent lösning på plats redan från början, så att barnet slipper byta ställföreträdare i en redan påfrestande situation som nyanländ. Det är därför angeläget att socialtjänsten agerar skyndsamt.

27.4.2

Reglerna om behörig överförmyndare och domstol bör inte ändras – men ett överlämnande mellan överförmyndare ska kräva att ändrade förhållanden har konstaterats

Behörig överförmyndare är i ärenden om god man för ensamkommande barn, liksom i andra ärenden om godmanskap, överförmyndaren för den kommun där barnet är folkbokfört. Om folkbokföring saknas är det i stället överförmyndaren i barnets vistelsekommun som är behörig. Om det inte finns någon vistelsekommun är överförmyndarnämnden i Stockholms kommun behörig överförmyndare (så kallat reservforum).

Vår reflektion är att reglerna om behörig överförmyndare i ärenden om god man för ensamkommande barn bör, i varje fall i nuläget, inte ändras. Inte heller reglerna om behörig domstol bör ändras. I nuläget låter detta sunt att behålla som det är då specialkompetensen finns och det är få ensamkommande barn just nu.

Vårt förslag: Innan en överförmyndare skickar en akt till en annan överförmyndare som ska överta tillsynen av ett ställföreträdarskap ska den överlämnande överförmyndaren ha konstaterat att förhållandena har ändrats. Detta ska tydliggöras i 6 § förmyndarskapsförordningen (1995:379). Reflektion: Självklart ska det vara på detta vis, så långt det går att veta speciellt angående avvikande barn.

Kapitel 28 Konsekvenser

28.4.1

Inte god man om mindre ingripande åtgärd är tillräcklig. Men vilka motar vi idag? Vår reflektion är att tingsrätten inte alltid läkarintyg för godmanskap. Social utredning kan vara tillräcklig. Men hur jobbar socialtjänsten dessförinnan att ansökan/anmälan görs, och vad förväntar "samhällsapparaten" sig? Att socialtjänsten återinför service-konto som stöd för dem som har svårt att prioritera och hushålla med ekonomin? Är landets socialtjänster medvetna om Ställföreträdarutredningen och har möjlighet att yttra sig?

28.4.2

Hur tydliga kan vi vara idag. Hur ska vi utreda annorlunda för att kunna vara tydliga gentemot ställföreträdarna vad som förväntas i ett uppdrag?

Vår reflektion är att utredarna tror att det inte ska öka utgifterna, men den utredningstiden blir resurskrävande. Det är naivt att tro att det inte medför ökade behov av resurser som blir en merkostnad för överförmyndaren.

Övrigt är gynnande och fyller utredningens syfte för huvudman och ställföreträdare = bra.

28.5.1

Önskvärt att den kompetenshöjning som bedöms behövas för överförmyndaren, att den tas fram av Länsstyrelsen och/eller den föreslagna statliga myndigheten innan vi ska ta över besluten från Tingsrätten avseende otvistiga godmanskap. Så vi förekommer att befarade brister i hanteringen uppkommer, till men för huvudmannen.

28.5.2

Vi hade önskat en utförligare fördelningsnyckel av de ökade bidrag som föreslås. Är de anpassade till kommunstorlek eller till antal ärende per överförmyndare/överförmyndarnämnd?

Vid första anblicken låter det som stora belopp men utslaget på hela nationen förefaller det handla om resursökning ungefär motsvarande till exempel en heltidsanställd medarbetare per år. Oroväckande att utredarna och SKR har så olika uppfattningar om vilka kostnadsökningar det kan komma att handla om. Detta borde utredarna titta noggrannare på.

Förslaget om anställda ställföreträdare – får inte ihop ekvationen med att det inte skulle bli en fördyrande kostnad. Det är en glädjekalkyl. Uttalar oss utifrån erfarenheten av att vi tidigare har tagit fram ett exempel på att anlita en aktör och det hade blivit en avsevärt högre kostnad. Det hade kostat det dubbla i arvode + kostnader för administration.

Vår samlade reflektion avslutningsvis är att vi anser att förslaget i många avseenden är bra för alla parter (den enskilde, ställföreträdaren, överförmyndarnämnden, domstolen/tingsrätten, länsstyrelser med flera) om det tillförs

resurser för detta. Det är ett steg i rätt riktning även om det finns mer att önska som t ex ytterligare möjligheter för myndigheter att kunna utbyta information för att kunna underlätta för alla parter och det behöver finnas någon typ av digital behörighet för att huvudmän och ställföreträdare ska kunna identifiera sig hos myndigheter och andra aktörer i vissa frågor som i dag försvårar för många som inte kan/får hantera ett bank-id.

Helsingborg den 15 september 2021

Kristian Anderson
Ordförande överförmyndarnämnden